د کورني ژوند (اناگو) ډرامې تحقیقي او تنقیدي څېړنه

A Critical Analysis of Pashto Drama "KoranaiZwnd"(Anago)

میرحسن خان اتل*

Abstract:

The drama "KoranaiZwand", also known as (Anago) is one of the most popular radio dramas, written by Abdul Qadoos Durani; a prominent Drama writer of Southern Pashtoonkhwa. This Drama has been published by Pashto Academy Quetta in two volumes. The author of this paper has carried out critical analysis of this drama and corrected some of the historical references also.

Key words: Pashto Drama, KoranaiZwnd,SouthernPashtoon Khwa, Fiction.

که څۀ هم رېډيو پاکستان کوټې له کال ۱۹۵۸م څخه په پښتو ژبه کښې د خپرونو پيل کړی ؤ، خو په لومړي سر کښې ئې د پښتو لپاره يواځې پينځلس دقيقې وخت ځانګړی کړی ؤ، له کال ۱۹۷۰م وروسته د پښتو وخت زيات او د تبليغياتي نشرياتو په څنګ کښې د تفريحي او روزنيزو خپرونو د نشر کولو موقع هم ورکړل شوه، ځکه له نورو خپرونو سره سره پښتو ډرامې ته هم په ځانګړې توګه پاملرنه و شوه، په خصوص د دې ارزښتمنې رېډيائي اړتيا د بخت ستوری هغه وخت و ځلېدۀ چې کله د ارواښاد عبدالقدوس دراني په څېر يو فطرتي ډرامه ارټسټ او ډرامه ډايرېکټر رېډيو پاکستان کوټې ته په حېث د يوۀ پروډيوسر راغلی، نوموړي ليکوال او ډرامه ارټسټ که څۀ هم د براډکاسټنګ پر هره شعبه کښې د خپلو صلاحيتونه ستوري ځلولي دي خو د ډرامې په برخه کښې چې هغه کوم خدمتونه ترسره کړي دي لږ تر لږه د رېډيو پاکستان کوټې په تاريخ کښې ئې ساری نۀ تر سترګو کېږي، ځکه چې هغۀ په يوه ډېره لنډه موده کښې د پښتو ډرامه د عروج و هغۀ داسې بام ته و خېژوله چې ډېر تکړه تکړه ډرامه ډايرېکټران او پروډيوسران ورته ګوته په غاښ پاته شول.

نوموړي ليکوال او ډرامه ډايرېکټر که څۀ هم د خپل کېرئېر په اوږدو کښې يو لوی شمېر ډرامې لکه محمود غزنوي، منګی مات غوړي توئ او نورې ليکلې او پروډيوس کړې دي خو د هغۀ نامتو سلسله وارې ډرامې (کورنی ژوند) چې په اولس کښې کوم شهرت او عزت ومونډلی تر اوسه د بلې رېډيائي ډرامې نۀ دی په نصيب شوی، په دې اړه د دې ډرامې يو اورېدونکی او نوموړی ليکوال ښاغلی عبدالله جان نورزی داسې وايي:

"د سهار په وخت به د کلي د ښا و خوا کورو ښځې او ماشومان به خاص د رېډيو اورېدلو لپاره زما د اکا کور ته راتلل د جمعې په ورځ به د رېډيو پاکستان کوټې څخه يوه ډېره

* M.Phil scholar, Department of Pashto, University of Balochista Quetta.

خوندوره ډرامه د "کورنی ژوند" په نامه نشر کېدله د دغه ډرامې د اورېدولو د پاره به د کلي ټولو ښځو او کوچنیانو هر کار پرېښوو او د ډرامې تر اورېدو به ئې نیم ساعت له مخه د دغې ډرامې د اورېدلو د پاره ځانونه راورسول. زموږ د دغه کلي نوم دیزکه چي د فراح په ولایت کښې واقع دی"(۱)

دا ډرامه (کورنی ژوند) چي یوه سلسه واره یا سوپ اوپیره (Soap Opera) لوبه وه، د کال ۱۹۷۶م د اګست د میاشتې پر لومړی نېټه ئې لومړی قسط خپور شوی او بیا په پرله پسې توګه شپږ کاله بلا ناغه نشر شوې او د اورېدونکو تر غوږونو پورې رسول شوې ده، د سوپ اوپیره ډرامې د تعریف په برخه کښې نامتو محقق او ادیب ښاغلي رشید احمد وایي:

" سوپ ډرامې هغو ډارمو ته وئیلی شي چي دلنډ وخت د پاره وي او په قسطونو یا سیرئیل کښې نشر شي، دا د سلو، دوه سوه سو یا زیاتو او یا کمو قسطونو کېدای شي"(۲)

دا ډرامه به له کوټې استېشن څخه وخت او د اوونۍ په کومه ورځ نشر ته سپارل کېده په دې اړه د دې ډرامې لیکوال او ډایرېکټر اروانښاد عبدالقدوس دراني د خپل کتاب (اناګو) په لومړي ټوک کښې داسې لیکلي دي:

"د رېډیو پاکستان کوټې سلسله وار پښتو ډرامه د (کورني ژوند) په نامۀ هره جمعه سهار (اتۀ نیمې) بجې پر لومړي چینل مسلسل تر شپږو کلونو پورې وړاندې کېده، لومړې ډرامه په اګست کال نولس سوه شپږ اویا کښې نشر شوه"(۳)

لیکوال په خپل دې بیان کښې د ډرامې د نشر کېدو وخت د سهار اتۀ نیمې بجې یاد کړی دی خو د رېډیو پاکستان کوټې په ریکارډ (بکنګ رجسټر) کښې د دې ډرامې د نشر کېدو اصل وخت اته نیمې (۸:۳۰) بجې نۀ بلکې پاو کم اتۀ (۷:۴۵) بجې لیکل شوی دی، د دې ډرامې د هر قسط اوږدوالی (دورانیه) به پینځلس دقیقې ؤ، یعني د خپرونې په اوستري پاو کښې به نشر ته سپارل کېده.

ښاغلی لیکوال په خپل لوړ بیان کښې دا خبره هم کړې ده چي د دې ډرامې لومړی قسط د کال ۱۹۷۶م د اګست پر لومړی نېټه خپور شوی دی، د دۀ دا خبره پر ځای او صحیح ده، ځکه چي د دې ډرامې د لومړیو اوو قسطونو لپاره د پېمنټ اجازه (Sanction) چي ټولې نهۀ سوه او پینځویشت کالداري (=\R@925) جوړېږي، د کال ۱۹۷۶م د اکتوبر د میاشتې پر درویشتمه (۲۳) نېټه ورکول شوې ده، د لومړیو اوو قسطونه لپاره ښاغلي عبدالقدوس دراني په حېث د دې ډرامې د پروډیوسر د هغه وخت له استېشن ډایرېکټر څخه داسې خواست کړی دی:

"Sanction may be kindly be accorded to book the following artists in special serial play let Koranai Zewand which is scheduled during women week".(۴)

مرکزي کردارونه:

دا ډرامه (کورنی ژوند) که څۀ هم د یوۀ اوږده واټن او کابو د درې سوو قسطونو یوه سلسله واره لړۍ وه خو د کردارونو شمېر ئې مختصر او فقط اتو، یا لسو هنرمندانو د خپل فن څرګندونه پکښې کړې ده، هسې خو د دې ډرامې ټولو کردارونو په اولس کښې انتهائي زیات او بې سارې محبوبیت پیدا کړی ؤ خو دا لاندې څو کردارونه کوم چې د دې ډرامې مرکزي کردارونه هم وو په اورېدونکو کښې زښت زیات مشهور شوي او د خلګو له خوا ډېر ستایل کېده:

"شمیر	کردار	د صداکار اصلي نوم	په ډرامه کښې عمر
۱	اناګو	ارواښاده خیرا لنساء شینواري	۷۰ کلنه
۲	ماما	ارواښاد اکبر کاکړ	۷۵ کلن
۳	درخو	سکینه ګل	۳۵ کلنه
۴	شاغاسي	عبدالقدوس درانی	۴۵ کلن"(۵)

- **اناګو**

په دې سلسله واره ډرامه (کورنی ژوند) کښې د اناګو کردار دومره اغېزمن او د اورېدونکو خوښ ؤ چې وروسته دا ډرامه د "اناګو" په نامۀ ونومول شوه، او تر نن ورځې ئې خلک د اناګو ډارمه بولي.

په دې ډرامه کښې اناګو اویا کلنه سپین سرې ښځې وي، په غوږونو درنه او سم نۀ اوري ، دا کردار په اصل کښې د دې ډرامې مرکزي کردار هم ګڼل کېدۀ، د اناګو کردار به خاله خیرالنساء شینوارې چې د رېډیو پاکستان کوټې لومړۍ ښځینه هنرمنده هم ده، ترسره کاوۀ، د دې کردار دوه اړخونه ډېر خوندور او له مزاح څخه ډک وو، یو خو (اناګو) په غوږونو درنه وي، خبره کونکی یا متکلم به مجبور ؤ چې یوه خبره به ئې دوه یا درې واره ورته کوله، مثلاً په یوه ډرامه "سترګې دي که پټاټې" کښې د شاغاسي او اناګو ترمنځ په یوه مکالمه کښې هغه سم نۀ اوري ځکه د یوۀ شي نوم په بل او د بل شي په بل بدلوي:

"شاغاسي :- د خسمانه نۀ، وام خورکۍ خو د اسمان نه ده راکشته شوې، چې ماشومان یې صفا دي کور ته چې ورشې نو د سړي روح پکښې تازه شي آ زما د خوارکۍ کور نو لکه د کباړي دوکان.

اناګو:- د کوم کبابي دوکان! دا نن ته څۀ وایې؟

شاغاسي:- توبه مې ده کبابي دوکان نۀ، وام اناګو! زما کور لکه د کباړي دوکان چیرې ئې زاړۀ ټیمان پراتۀ وي چیرې ئې زاړۀ ګودړان پراتۀ وي.

اناګو:- بانجړان؟ زويه! بانجړ، نو برياني تا زما د لاس نهٔ ده خوړلې.

شاغاسي:- ها بس دی، بيا د بانجړانو افسانه شروع شوه"

(اناګو ډرامه لومړی يا دوېم چاپ) مخ ۲۹

د اناګو د کردار دوېمه برخه چې ډېره مشهوره وه هغه دا ده چې پر خبره خبره به ئې د نيکهٔ مسکين نوم ياداوهٔ، نيکهٔ مسکين دا وکړل او نيکهٔ مکسين ها وکړل، د هم دې ډرامې په يوه بله مکالمه کښې ئې له شاغاسي سره په خبرو کښې د نيکهٔ مسکين ذکر څو وار راوړی دی:

"اناګو:- نيکهٔ مسکين دې خدای وبخښي په برياني بانجڼ به ئې کورت او غوړي واچول نو بيا به ئې د سپټي سره خوړل.

شاغاسي:- نيکهٔ مسکين به دومره په نس نهٔ وُ مين لکه تا چې وينم.

اناګو:- يا زويه! که به دورغ درته وايم نو مخ مې دې څټ شي نيکهٔ مسکين د خوراک ډېر شوقي وُ"(۶)

- **د ماما يا ماماګي کردار**

د دې ډرامې بل اهم او مشهور کردار د (ماما يا ماماګی) وُ، ماما پينڅه اويا کلن سپين ږيری سړی وي او په هر څهٔ يې کار وي، د ماما کردار هم په اولس کښې ډېر زيات محبوبيت موندلی وُ، د ماما يا ماماګي کردار به نامتو ډرامه ارټسټ او د ريډيو پاکستان کوټې تکړه براډکاسټر اکبر کاکړ ترسره کاوهٔ.

د دې کردار هم دوې خبرې يا ويلی شو دوه تکيه کلامهٔ ډېر خوندور او د اورېدونکو زړونه ډېر خوښ وو، يو دا (که دا نخښنه رښتيا ده) او بل بيا دا(زهٔ د پخوا زمانې سړی يم)، دلته ديوې داسې مکالمې بېلګه را اخلو چې ماما دا دواړه خبرې پکښې يادې کړې دي:

"ماما:- ګوره شاغاسي! که دا نخښنه رښتيا ده، زهٔ د پخوا زمانې سړی يم څومره چې په يوه کور کښې سړی د خبرې حق لري هغومره حق ښځه هم لري، پوه شوې" مخ ۲۸

- **شاغاسي**

د دې ډرامې درېيم اهم او مرکزی کردار د شاغاسي وي، شاغاسي پينځه څلوېښت کلن سړی وي او د ډرامې له نورو کردارونو لکه ماما، اناګو او خپلې کوروالې درخو سره ئې د بحث ماحول هر وخت تود ساتلی وي، د دې کردار تر ټولو لوی کمال دا وي چې د دې سېريل هره موضوع هم د ده په مرسته منځ ته راوړل کيږي او وروسته کلايمکس ته هم د دهٔ په مرسته رسېږي، د شاغاسي کردار د ډرامې ليکوال او ډايرېکټر عبدالقدوس پخپله تر سره کاوهٔ.

- **درخو**

درخو د شاغاسي کورودانه او عمر ئې ۳۵ کاله وي، چونکې درخو د ماما خورځه وي ځکه د دې او ماما ترمنځ هر وخت د مرستې او کومک خبرې روانې وي، دوی تل د یوځ او بل سواړه او حمایت کوي، شاغاسي چې کله هم پر درخو کوم اعتراض کوي،نو د دې ډرامې د یوځ بل کردار (خورکۍ) مثال ورکوي چې خورکۍ دا تورځ و وهله او خورکۍ ها تورځ و وهله، خو درخو هم د ځان په دفاع کولو کښې ښه غښتلې وي، د هر اعتراض ځواب ښه په نره وايي، زما په خيال د ډرامې ښاغلي ليکوال به غوښتل هم دا چې د دې کردار له لارې په ښځو کښې د جرات ماده راژوندۍ او دوی په خپلو ټولنيزو حقونو خبرې کړي، د درخو کردار به نامتو ښځينه ارټسټې اغلې سکينه ګل ترسره کولی.

مرستيال کردارونه

د دود له مخې په هره ډرامه کښې له مرکزي کردارونو سره په څنګ کښې څو مرستيال يا واړه کردارونه هم مزل کوي، د بلې هرې ډرامې په څېر په دې ډرامه کښې هم د مرکزي کردارونو سره سره يو شمېر مرستيال يا واړځ کردارونه هم متحرک او فعال پاته شوي دي، د دې ډرامې د مرستيالو کردارونو د ډارميټکواو اصلي نومونو لنډيز داسې دی:

"شمير	کردار	د صداکار اصلي نوم	په ډرامه کښې عمر
۱	لاجور		
۲	خورکۍ	رضيه ګل	۳۵کلنه
۳	ورپنداره	صفيه ګل	۳۰ کلنه
۴	شامک	سردار محمد	۱۲کلن
۵	ګل اغا	فېروز خان مندوخېل	۵۰ کلن
۶	کاکو	محمد نواز بارکزی	۵۰ کلن"(۷)

له ياد شوو مرکزي او مرستيال کردارونو علاوه په دې ډرامه کښې يو څو داسې کردارونه نور هم وو چې وخت په وخت او د اړتيا مطابق به کار ځنې اخيستل کېدځ، چونکې د دې کردارونو حېثيت يو مخ مائينر او بڼه به ئې ډېره لنډه وه ځکه ئې ډېر تفصيل نځ دی نوشته شوی، البته عبدالقدوس دراني د خپل کتاب (اناګو) په لومړي ټوک کښې د دې لنډو او مائينر کردارونو يادونه داسې کړې ده:

"په مرستيالو کردارونو کښې عبدالله جان غزنوی، سفيه زېب، سردار محمد درانی، جميله خان، احمد جان ګران، رضيه ګل، سلمیٰ ګل، سليمه جبين، زبېده ګل، فاروق سرور، اسماعيل شاه، فېروز خان مندوخېل او دغه ډول فنکاران شامل وو"(۸)

لنډه دا چې د دې ډرامې ټول کردارونه هغه که مرکزي وواو که مرستیال ډېر فعاله او خپل کار په پوره ؤ، او د اورېدونکو له خوا به هم ځکه خوښېدل چې د هغو د روزمره ژوند عکاسي به ئې کوله، نامتو لیکوال او محقق ډاکټر عبدالروف رفیقي په خپله یوه لیکنه کښې د دې ډرامې د کردارونو په اړه د خپلو احساساتو څرګندونه داسې کړې ده:

"د کورني ژوند په دغه ډرامګۍ کښې د ماماګي او اناګو کردارونو د دې ډرامې خوند دومره ور زیات کړی وو چې هر چا به دغه ډرامه اورمرو اورېده، د ظنز او مزاح داسې خوندور شاهکار ؤ چې اولس ته به ئې د اولس په ژبه خبرې کولې، د اناګو ډرامې کردارونه د هر کور کردارونه وو، په هر کور کښې هم درخو وه هم ماماګی، هم اناګو وه، هم شاغاسي هم ګل اغا ؤ هم خورکۍ."(۹)

د کورنی ژوند (اناګو) ډرامې مطبوعه یا چاپي بڼه:

د دې ډرامې له نورو ډېرو ځانګړتیاوو سره سره یوه لویه او بنیادي ځانګړتیا دا هم ده چې د دې تاریخي او مشهورې ډرامې ټول سکرپټ په دوه ټوکه کتاب کښې چاپ شوی او د تل لپاره خوندي کړل شوی، دا د سوهېلي پښتونخوا لومړۍ او یواځنۍ ډرامه ده چې په کتابي بڼه کښې چاپ شوې ده، د دې ډرامې لومړی ټوک د ډرامې لیکوال او ډایرېکټر عبدالقدوس دراني په خپل جېب او خپل همت چاپ کړی دی، البته دویم ټوک ئې د پښتو اکېډمۍ کوټې له خوا هغه وخت چاپ شوی دی چې کله د کتاب کمپوزنګ بشپړ شو او تصحیح یې هم زیاته عبد القدوس دراني په خپله کړې وه خو ځنې برخه یې پاته وه چې په دا مینځ کښې عبد القدوس دراني له دنیا سترګې پټې کړې او پاته برخه یې کورودانې (صدیقه خان ملالۍ) کتلې او تصحیح کړې وه، خو د پښتو اکېډمۍ په غوښتنه یې د دوېم چاپ پېټۍ پښتو اکېډمۍ په غاړه واخیست.

پکار خو دا ؤ چې د رېډیو پاکستان کوټې له خوا د دې اهمې او تاریخي ډرامې ټول سکرپټ او ریکارډنګ خوندي ساتلی شوی وای، ځکه چې د دا ډول تاریخي او شاهکارو ادبي اوهنري اثارو خوندي ساتل نۀ یواځې د هغې اداري لپاره د ویاړ سوب ګرځي بلکې د یوۀ قام د ژبې او ادب د ترقۍ لپاره هم د یوۀ تاریخي دستاوېز حیثیت لري، خو له بده مرغه د رېډیو پاکستان کوټې د استېشن له مشرانو او ذمه وارانو څخه د ریکارډ او ریکارډنګ د ساتلو په برخه زښته زیاته بې غوري بلکې کوتاهي شوې ده، دوی هیڅکله هم په شعوري توګه دا کوشش نۀ دی کړی چې خپل تاریخي اثار او شاهکارې فن پارې خوندي او د راروانو نسلونو لپاره د تاریخ برخه وګرځوي، هم دا وجه ده چې نن هلته پرتې ټولې الماری له هر څۀ خالي او تشې د شخصي اغراضو لپاره کارول کېږي، کوم ته چې موږ له خپل تاریخ سره لوبه او یوه تاریخي المیه ویلی شو.

د ډرامې لومړی ټوک:

د دې مطبوعه او چاپېزې ډرامې لومړی ټوک په کال ۲۰۱۳م کښې د لیکوال په خپل همت د غزنوي خپرندویې ادارې (سوېس پلازه جناح روډ) له خوا په مجلده بڼه چاپ شوی دی، کاغذ ئې سپین خو وضع ئې ډېره ناآموزه او غیرمعیاري بڼه لري، د کمپوز چارې ئې د حافظ رحمت نیازي په لاس ترسره شوې دي، د پوښتې (ټائټل) انځور ئې ښۀ زړۀ راکښونکې او د خاله خیرالنساء شینواري (اناګو) په یوه بارعبه عکس باندې مزین کړل شوی دی، دا ټوک ټول دوه سوه اووۀ پینځوست (۲۵۷) مخونه لري او د چاپ شمېر ئې پینځه سوه دی، پر وروستیو دوو مخونو ئې د لیکوال لنډه پېژندګلوي او د چاپ او ناچاپو اثارو (تصانیفو) تفصیل ور کړل شوی دی، پر بېک ټائټل لیکوال خپل عکس ورکړی دی.

د دې ټوک سریزه نامتو براډکاسټر او د رېډیو پاکستان کوټې موجوده اسټېشن ډایرېکټر ښاغلي سهېل خټک لیکلې ده، هغه په خپلو خبرو کښې یو ځای د دې ډرامې په اړه داسې وایي:

"د طنز او مزاح نه ډکه دا ځولۍ ښاغلي عبدالقدوس دراني د خپلو اورېدونکو دپاره تر شپږو کالو پورې خوروله، اورېدونکو ته د یوۀ پېغام رسولو سره د هغوئ په مخونو د خنداګانو سپرلي راوستل خورا زیات ګران کار دی خو قدرمن عبدالقدوس دراني د خپل تخلیقي سوچه عمل له سوبه دا ګران کار په ډېر ښۀ ډول ترسره کړو، ځکه خو ئې د ډرامې لیکوال او پروډیوسر په حېث تر ننه نوم ژوندی دی او وي به"(۱۰)

له سریزې وروسته د اروابښاد عبدالقدوس دراني یوه نیژدې ملګري عبدالله جان نورزي د دې ډرامې د یوه اورېدونکي په حیث هم په حیث د خپلو احساساتو څرګندونه کړې ده، د کتاب لیکوال اروابښاد عبدالقدوس دراني هم د (ځو خبرې) په نوم یو معلوماتي مضمون لیکلی دی، په دې معلوماتي مضمون کښې هغه نه یواځې د دې ډرامې په اړه ډېر بنیادي معلومات د قلمبند کړي دي بلکې د رېډیو پاکستان کوټې او پښتو ډرامې په هکله ئې هم د اړتیا وړ معلومات له لوستونکو سره شریک کړي دي.په لومړي ټوک کښې د دې لاندې نوولسو ډرامو مسودې راغونډې کړل شوې او چاپ شوې دي:

شمېر	د ډرامې نوم	شمېر	د ډرامې نوم
۱	سترګې دي که پټاټې	۱۱	د چایو پټنوس
۲	انارګله	۱۲	د اناګو پښه
۳	وزګړی	۱۳	غالبوزه
۴	ده ته غله ښکارو	۱۴	یوئ ماما
۵	ګل اغا	۱۵	د غوړو علاج
۶	کوږکه جرګه	۱۶	الف انار

۷	دروند کور	۱۷	صلاح
۸	غوماشي	۱۸	د بانس لرګی
۹	ناټک	۱۹	د اناګو ورکه شي
۱۰	د نلکۍ چوښکه		

دويم ټوک:

د دې سلسله وارې لړۍ دويمه مطبوعه برخه چې ټولې څلرويشت (۲۴) عنوانه قسطونه پکښې راغونډې کړل شوې دي، د ليکوال له مرګه وروسته په کال ۲۰۱۶م کښې د پښتو اکېډمۍ کوټې له خوا چاپ شوی دی، د دې ټوک سريزه د پښتو اکېډمۍ صدر ښاغلي خيرمحمد عارف صاحب ليکلې ده، ډاکټر عبدالروف رفيقي صاحب هم په حېث د پښتو اکېډمۍ د جنرل سيکرټري يو معلوماتي مضمون ورباندې ليکلی دی.

د دې کتاب ښه مجلده، کاغذ ئې معياري او د مخونو شمېر ئې (درې سوه څلرويشت) دی، د کمپوز چارې ئې د حافظ رحمت نيازي په لاسونو تر سره شوې دي، اروابناد عبدالقدوس دراني خپل دا اثر هم خپل زوی ډاکټر محمد اسحاق دراني ته ډالۍ کړی دی.

په دويم ټوک کښې د دې سلسه وار سريل څلرويشت (۲۴) قسطونه چاپ شوي دي چې د نومونو تفصيل ئې داسې دی:

"شمېر	د ډرامې نوم	شمېر	د ډرامې نوم
۱	بازار	۱۳	اخور
۲	بې هوشي	۱۴	کپيدلي لاسونه
۳	غل	۱۵	ټکټکو
۴	زمری	۱۶	سائېکله وفاداره!
۵	هسپتال	۱۷	موچڼه
۶	ستن	۱۸	ګوټ
۷	مرغومی	۱۹	د ښځو قدر
۸	کور که سور اور؟	۲۰	ج ــ جوتي، ح ــــ حقه
۹	ساه داران	۲۱	موشوانې
۱۰	د چلم نی	۲۲	نکان جنګول
۱۱	د ورو ګونۍ	۲۳	کباب
۱۲	د اونګ دسته	۲۴	پخلا"

له دې علاوه د دې ډرامې (اناګو) اته قسطونه په اولس مجله کښې هم چاپ شوي دي، نور قسطونه يې نه دي چاپ شوي، څله نه دی چاپ شوي؟ د دې پوښتنې کوم کره ځواب نه موندل شو البته د دې چاپ شوو اتو قسطونو ذکر حافظ رحمت نيازي پخپله ناچاپه (پي ايچ ډي) مقاله کښې داسې ذکر کړی دی:

"لکه عبدالقدوس دراني چې اناګو ډارمې اته قسطونه د اناګو تر سرليک لاندې د اولس مجلې د پانو زينت ګرځولی دی، ښه به دا وای چې د اولس مجلې ادارې د اناګو ډرامې ټول قسطونه په کتابي شکل چاپ کړی وای"(۱۱)

د کورنی ژوند (اناګو) سلسله واره ډرامه په بنيادي توګه ئېوکامېډي سريل ؤ، د دې ډرامې هر کردار به د وس تر بريده دا کوشش کولی چې خپل ټول کړه، وړه او ورکړل شوې مکالمه د مزاح په سينګار مزئين او خلګو د خوښې و ګرځوي، د شته شواهدو له رويه دوی په خپل دې مرام کښې تر ډېره بريده بريالي شوي هم وو.

خو له بلې خوا د دې خبرې دا معنا بالکل نۀ ده چې دا ډرامه يواځې په دې خاطر ليکل کېده يا نشر کېده چې تش د اورېدونکو د خندا يا ساعت تېرې لپاره لړ ډېر اسواب مساعد کړل شي، بلکې د دې ډرامې د هرې کيسې بلکې د هرې مکالمې شاته يوه ډېرسنجيده او له پنده ډک شاليد شتون لارۀ، ليکوال او د ډرامې هنرمندانو به هڅه کوله چې د مزاحيه مکالمو له لارې په خپل معروض کښې د پرتو هغو ټولو ستونځو له مخه پلو پورته کړي چې په عام حالت کښې ئې موږ په باک کښې نۀ راولو.

لکه څنګه چې د دې سلسه وار سېريل نوم (کورنی ژوند) دی هم داسې موضوعات به ئې هم د ورځني ژوند له ستونځو او مسائلو څخه اخيستل کېده، د دې سېريل په هره کيسه کښې ليکوال په دې تکل ښکاري چې څنګه و کولی شي چې هغه ټولې ستونځې د بحث موضوع وګرځوي چې تعلق ئې زموږ د سهار او ماښام له ژوند سره وي، او په څنګ کښې يې دا کوشش هم کړی دی چې ډېر په غير محسوسانه انداز هغه امکانات هم راوسپړي چې په مرسته ئې دا ستونځه هوارېدلی شي.

مثلاً د دې لړۍ په يوه ډرامه (انارګله) کښې ښاغلي ليکوال د بېلابېلو مزاحيه کردارونو په مرسته د اورېدونکو پام و دې خبرې ته د اړولو کوشش کړی دی چې د ښځو وهل يا ترټل ډېر بې ډوله او ناروا کار دی، که هر څوک هم دا کار کوي نو هغه ناپوه او د ښځو له حقوقو څخه ناخبر دی، ورسره ئې د ټولنې هغه وګړي هم غندلي دي کوم چې ټوله ورځ د سپيانو، کرکانو يا چرګانو په ساتلو يا جنګولو بوخت وي خپل اهل او عيال او کور ته وخت نۀ ورکوي.

ددې سېریل په یوه بله ډرامه (دهٔ ته غلهٔ ښکارو) کښې لیکوال بیا ددې پېغام د ورکولو هڅه کړې ده چې ښځه له موږ سره د ژوند په ټولو معاملاتو کښې برابره برخه لري، ځکه موږ ته پکار دي چې موږ هغه د ژوند په هر ډول چارو کښې له ځان سره شریکه او راګډه کړو.

داسې په (ګل اغا) نومې ډرامګۍ کښې بیا د یوې بلې ټولنیزې ستونځې (ملاوټ) په اړه بحث شوی دی، او د اورېدونکو پام ئې و دې خبرې ته راجلبولو کوشش کړی دی چې (ملاوټ) کول ډېر ناوړه او ناروا عمل دی، موږ باید په هر صورت له دې ناوړه عمل څخه ځانونه وژغورو.

داسې په یوه بله ډرامګۍ (کوړکه جرګه) کښې لیکوال ډېر په هنر او کمال د ډاکټرانو د ناروا فیسونو په اړه خبرې کړې دي، هغه په مزاحیه انداز ډاکټرانو ته د دې خبرې یادونه کړې ده چې ستاسو رول په یوه ټولنه کښې د یوهٔ مسیحا په حېث ارزول کېږي، خو له بده مرغه تاسو خپل مقام نهٔ پېژنئ ځکه ټوله ورځ په دې فکر اخته یاست چې څنګه و کولی شئ چې له بې وزلو او بې وسو انسانانو څخه د فیسونو په نوم ناجایزې روپۍ ټولې کړئ.

په (دروند کور) نومې قسط کښې د کور د صفائي پر موضوع ډېر په ښایسته انداز خبرې شوې دي، لیکوال وائي چې هر هغه کور به دروند وي چې و ګړي ئې د صفائي خیال نهٔ ساتي، په هغه کور کښې به ارومرو ناروغیانې او نورې ستونځې راپیدا کېږي چې سمه صفائي ئې نهٔ کېږي.

په څنګ کښې ئې و دې خبرې ته یې هم اشاره کړې ده چې موږ باید په کورونو کښې سیګرټ او چلم نهٔ و څکوو، ځکه چې دا هر څهٔ زموږ د ماشومانو پر روغتیا او اروائي وضع بدې اغېزې غورځوي، موږ ته پکار دي چې له داسې کولو څخه ډډه وکړو.

په یوه بله ډرامګې (غوماشي) کښې لیکوال بیا د غوماشو د خوړولو یا چیچلو پر تاوانونو د بحث کولو کوشش کړی دی، او اورېدونکو ئې دې خبرې ته راپاملي دي چې نه یوائې خپل ځانونه له غوماشو څخه خوندي و ساتي بلکې د کور نور وګړي هم د غوماشو له خوړولو یا چیچلو څخه و ژغوري، او هر هغه اسواب په کار راولي چې د غوماشو مخه نیولی شي.

لنډه دا چې نوموړي لیکوال د دې لړۍ په هره ډرامه کښې ډېر په سنجیدګۍ او هنر د ټولنیزو ستونځو و لور ته د اورېدونکو د پام رااړولو کوشش کړی دی، او په څنګ کښې ئې د هغو امکاناتو د راسپړلو هڅه هم کړې ده چې په مرسته ئې دا ټولنیزې ستونځې هوارېدلی یا لږ تر لږه لېږېدلی شي.

تیکنکي جایزه

- **ژبه:** که څهٔ هم د یوه تخلیقي اثر د تخیلق کولو او لیکلو پر مهال دیوه لیکوال لپاره تر هر څهٔ دا کار ګران او نفس ختونکی دی چې هغه یوه داسې ژبه و کاروي چې د ټولنې ټول وګړي نهٔ یوائې د دهٔ په خبره پوهه شي بلکې هغه تر پایه و خپل لیک ته پامته داره و ساتي، په ډرامه کښې هم د ډرامې ژبه تر بل هر څهٔ ډېره اهم او اړینه ګڼل کېږي، خو د دې ډرامې ښاغلي

لیکوال او پروډیوسر عبدالقدوس درانی هغه د تکړه لیکوال او تجربه کاره ډرامه ډایرېکټر ؤ چي د خپلې ټولنې په هر کړۀ وړۀ ښۀ پوهېدۀ، هغۀ پخپله هم هغه ژبه ویله او کاروله په کومه چي د ټولنې ټول وګړی پوهېده، هم دا وجه وه چي د دې ډرامې ژبه تر پایه ساده، روانه او اولس فهمه پاته شوې ده، جملې ئې لنډې او عین د رېډیائي ډرامې مطابق تخلیق شوې دي.

د دې تخلیقي او ادبي اثر هره مکالمه بلکې هره جمله د دې خبرې ګواهي ورکوي چي د دې ډرامې نوموړي لیکوال خپل ټول استعدادونه په دې خاطر پر کار اچولي وو چي څنګه وکولی شي چي په خپل دې تخلیق کښې هغه ژبه وکاروي په کومه چي د ټولنې هره طبقه، د هر جنس او د هر عمر وګړي په اساني سره پوه شي. د دې ډرامې کامیابي او په اولس کښې محبوبیت د دې خبرې ګواهي ورکوي چي دا تخلیقي اثر په ساده، روانه او عامه فهمه ژبه کښې لیکل شوی او تخلیق شوی دی.

له دې علاوه که د دې ډرامې نورو تیکنیکي او هنری ځانګړتیاوو ته پام کړو نو ویلی شو چي دا ډارمه د یوې معیاري ډرامې ټولې تیکنیکي او هنري غوښتنې پوره کوي، چونکې دا ډرامه د الیکټرانک میډیا او رېډیائي تیکنیک په شالید کښې لیکل شوې ده ځکه ئې په هم هنري ځانګړتیاوو ته هم په دغه شالید کښې کتل پکار دي، ډرامه که د سټېج وي، که د ټیلي وژن او که بیا د رېډیو تلوسه (Suspense) د هغې بنیادي توکی ګڼل کېږي، دا ډول کردار نګاري، کرداري ژبه او د کردارونو نفسیاتي حالت هم د ډرامې په بنیادي غوښتنو کښې راځي، او په دې ډارمه کښې دا ټول شیان پر خپل خپل ځای موجود دي، له دې سره سره په یوه رېډیائي ډرامه کښې د بېلابېلو کفیتونو، حالتونو او ډول ډول تاثر د جوړولو لپاره یوائنی وسیله ږغ دی، په داسې حالت د ډرامې لیکوال ته د لازیاتو هنري څرګندونو، ریاضیت او تجربې ته اړتیا پېښېږي ځکه چي هغه مجبور دی یوائې د ږغ په وسیله د خپلو کردارونو نفسیاتي محرکات او رجحانات څرګند کړي، د خپلو کردارونو د عمرونو او مزاج توپېر هم له دې لارې کوي، او په څنګ کښې دا کوشش هم کوي چي د ډرامې و مرکزي خیال، تلوسه، پېغام او تهیم ته کوم نقصان نۀ و رسېږي، د کورني ژوند (اناګو) په کتابی بڼه چاپېدل او بیا د دې ډرامې له مطالعې وروسته موږ په لوی زړۀ دا دعوی کولی شوی چي هغه ټولې هنري ځانګړتیاوې او تېکنیکونه چي یوه معیاري رېډیائي ډرامه ئې لري هغه په دې ډرامه کښې تر سترګو کېږي.

پایله:

د کورنی ژوند (اناګو) ډرامې له هر اخیز جاج اخیستلو وروسته سړی په اسانه توګه په دې نتیجه رسېږي چي دا هغه شاهکاره رېډیائي ډرامه وه چي نۀ یوائې له تیکنیکي پلوه په هر تول پوره وه بلکې په سوهېلي پښتونخوا کښې ئې د رېډیائي ډرامو لپاره د یوه مضبوط او سنجیده بنیاد کار هم ترسره کړی دی، ځکه چي تر دې ډرامه وړاندې دلته په فقط یو څو رېډیائي ډرامې جوړې کړل شوې او نشر

شوي وي، او هغه هم د ډېرې لنډې دورانېې، په بله معنا د رېډيائي ډرامو فن بالکل نوی او هسې ئې و خاپوړو ته لاسونه سم کړي وو، خو بيا هم د دې ډرامې ښاغلی ليکوال او ډايرېکټر (ارواښاد عبدالقدوس درانی) او د دۀ نور ملګري او ملګرې لکه خاله خير النساء، اکبر کاکړ، سکينه ګل، رضيه ګل، سردار محمد، فېروز خان مندوخېل، نواز بارکزی او نور په دې کښې کامياب شول چې خپلو اورېدونکو ته يوه شاهکار او لوړ معيار ډارمه وړاندې کړي.

دا سلسله واره لړۍ پوره شپږ کاله په پرله پسې توګه د هرې جمعې په ورځ سهار (پاو کم اته بجې نشر شوې ده، د قسطونو دروانيه به ئې پينځلس دقيقې وه، له دې حساب څخه د دې ډرامې د ټولو قسطونو شمېر له درې سوه څخه بيا تر درې سوه لس پورې جوړېږې او په ساعتونو کښې ئې وخت اووۀ اويا نيمې (۷۷:۳۰) ګينټې جوړېږي، په محدودو وسائيلو کښې د دومره اوږد واټن نشرياتي پروجېکټ چلول ډېره د وياړ او لوړې حوصلې خبره ده.

بله خبره دا ده چې دا رېډيائي ډارمه هغه وخت د هوا څپو ته سپارل کېده چې له خلګو سره د ساعت تېرې او خبرو اورېدولو لپاره يواځنۍ وسيله تش ټرانسيسټر يا رېډيو سيټ ؤ، او هغه به هم په لسو شلو کورنو کښې په يوه يا دوو کورونو کښې چا لرلی، ځکه خلګ به مجبور وو چې کوم داسې کور ته ورشي چې ټرانسيسټر يا رېډيو سيټ و لري، د ټيليوژني خپرونو ابتداء خو شوې وه خو بېخي تازه شپې ئې وې، فقط يو فصيد خلګو ته ئې هم د خپرونو د کتلو موقع نۀ وه مساعده، دويمه دا وه چې د اورېدلو لپاره د نشرياتي مرکزونو (Radio Stations) شمېر هم ډېر لږ ؤ او دلته يواځې درې رېډيو استېشنونه (پېښور، کابل ، کوټه) داسې وو چې نشريات به ئې صفاتو اورېدل کېدل، په داسې وضع کښې چې د اورېدولو نورې وسيلې محدودې خلګ يواځې يوه وسيله کاروي نو د يوې ډرامې مشهورېدل يا په خلګو کښې د محبوبيت پيدا کولو خبره بايد دومره غټه کارنامه نۀ وګڼل شي خو د دې ډرامې د کاميابۍ او خوښونې اندازه موږ له دې خبرې څخه لګولی شو چې په دې وخت کښې تر دې له لويو استېشنونو (پېښور او کابل) څخه هم دا ډول ډرامې او نورې تفريحي او رونيزې خپرونې خپرېدې، هلته د پښتو خپرونو لپاره وخت هم زيات وو، خو بيا هم د دې ډرامې د اورېدونکو شمېر تر بلې هرې ډرامې او خپرونې ډېر وو، هر ورځ به له افغانستان، پښتونخوا ، ايران، اومان، مسقط او نورو عربو هېوادونو څخه د فېډ بېک په بڼه يو لوی شمېر ستائنليکونه ورته راتلۀ، زما د دې کار په دوران کښې به زۀ هغه وخت بېخي حيرانۍ واخيستم چې زموږ د سيمې د زياترو مشرانو نۀ يواځې د دې څلوېښت کلنې زړې ډرامې نوم په ياد وو بلکې د دې ډرامې د ټولو کردارونو په خصوصي ډول د اناګو او د ماماګي په اړه به ئې کيسې راته پيل کړې.

حوالې

(۱) درانی، عبدالقدوس، اناګو، ټوک لومړی ، پبلشر غزنوي خپروندویه اداره حناح روډ کوټه، کال ۲۰۱۳م، مخ ۱۲
(۲) احمد ، رشید ، بښتو ډرامه، عامر پرنت اینډ پبلشرز پېښو، کال ۲۰۱۶م، مخ ۱۲۰
(۳) هم دغه، مخ ۱۹
(۴) بکنګ رجسټر، ریډیو پاکستان کوټه ارشف، کال ۱۹۷۶م.
(۵) درانی، عبدالقدوس، اناګو، ټوک لومړی، پبلشر ، چاپ کال ۲۰۱۳م، مخ ۲۵.
(۶) هم دغه، مخ ۲۹
(۷) هم دغه مخ
(۸) هم دغه مخ ۱۴
(۹) درانی، عبدالقدوس، اناګو، دویم ټوک ، خپروندویه ټولنه پښتو اکېډمی کوټه، کال ۲۰۱۶م، مخ ۱۵
(۱۰) درانی، عبدالقدوس، اناګو، ټوک لومړی، پبلشر ، چاپ کال ۲۰۱۳م، مخ ۱۱
(۱۱) نیازی، حافظ رحمت، د پښتو ژبې او ادب پر مختګ کښې د اولس مجلې کردار، پي ایچ ډي ناچاپه مقاله،پښتو څانګه بلوچستان پوهنتون کوټه، ۲۰۱۸م، مخ ۱۹۰